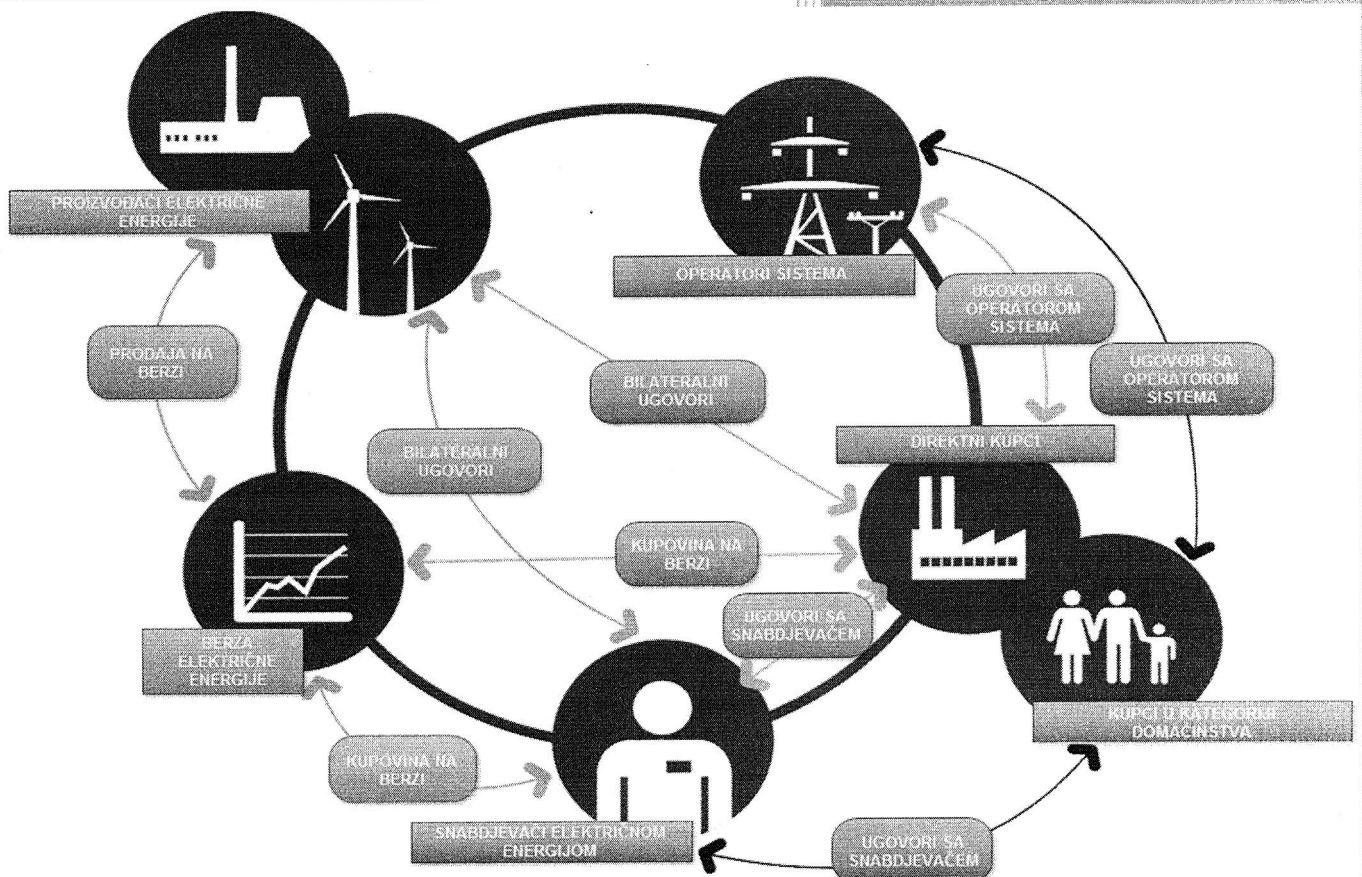

**PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN DRUŠTVA SA
OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR
TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE“- PODGORICA, ZA 2023. GODINU**

SADRŽAJ

.....	0
PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE“- PODGORICA, ZA 2023. GODINU	0
PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE“- PODGORICA, ZA 2023. GODINU	2
UVOD	2
ORGANIZACIONE PRETPOSTAVKE I OSNOVNI POSLOVI.....	4
PLAN POSLOVANJA SLUŽBI U OKVIRU DRUŠTVA U 2023. GODINI.....	7
Služba za tržište električne energije	7
Služba za obnovljive izvore energije i visokoefikasnu kogeneraciju	8
Služba za ekonomsko finansijske i opšte poslove	9
Predlog stručnih usavršavanja i radnih posjeta zaposlenih u 2023. godini.....	10
POTREBNE INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA.....	10
.....	
FINANSIJSKI PLAN ZA 2023. GODINU	17
REZIME	25

Na osnovu člana 15 stav 1 alineja 4 Odluke o osnivanju Društva sa ograničenom odgovornošću »Crnogorski operator tržišta električne energije« - Podgorica (»Službeni list CG«, br. 76/10, 60/11 i 18/19) i člana 23 stav 2 alineja 4 Statuta Društva sa ograničenom odgovornošću »Crnogorski operator tržišta električne energije« - Podgorica (»Službeni list CG«, br. 30/11, 60/11, 39/15 i 40/19), Odbor direktora Društva, na sjednici održanoj _____ 2023.godine, usvojio je

PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN

DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE“- PODGORICA,

ZA 2023. GODINU

UVOD

Društvo sa ograničenom odgovornošću "Crnogorski operator tržišta električne energije" - Podgorica (u daljem tekstu: Operator tržišta) je, u skladu sa Zakonom o energetici i Zakonom o privrednim društvima, osnovan Odlukom Vlade Crne Gore, 16. decembra 2010.godine. Privredno društvo je registrovano kod Centralnog registra privrednih subjekata 29. jula 2011. godine.

Statutom Društva propisano je da Odbor direktora usvaja godišnji program rada i finansijski plan Društva, uz saglasnost osnivača - Vlade Crne Gore.

Operator tržišta električne energije, osnovan kao društvo sa ograničenom odgovornošću, je energetska subjekt, odgovoran za organizovanje i upravljanje tržištem električne energije u Crnoj Gori, otkup električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača i prodaju otkupljene električne energije snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima. Djelatnost Operatora tržišta je djelatnost od javnog interesa i obavlja se kao javna usluga u skladu sa Zakonom o energetici ("Službeni list CG" br. 5/16, 51/17, 82/20, 29/22 i 152/22) (u daljem tekstu: Zakon), Licencom za djelatnost Operatora tržišta električne energije (u daljem tekstu: Licenca), Tržišnim pravilima i međunarodnim standardima.

Oblast energetike je od izuzetnog značaja za ukupan privredni razvoj jedne zemlje. Kao i do sada, značajne aktivnosti u ovoj oblasti su usmjerene i na povećanje mogućnosti investiranja i postavljanje standarda koji se moraju ispuniti u pogledu kvaliteta, što, kada je u pitanju tržište električne energije, uslovljava potrebu, kako regionalnog povezivanja, tako i stvaranja uslova za uključivanje u jedinstveno evropsko tržište električne energije. Na ovaj način, pred energetskim subjektima, pa i Operatorom tržišta, postavljaju se

ciljevi i obaveze koje Operator tržišta, kao privredno društvo u kontinuiranom razvoju treba uspješno da ispunjava.

Operator tržišta, primjenjujući procedure utvrđene Zakonom i Tržišnim pravilima, omogućava svim zainteresovanim subjektima prijem na tržište električne energije u Crnoj Gori pod jednakim uslovima, uz poštovanje načela javnosti, nediskriminatornosti i nepristrasnosti.

Operator tržišta se prvobitno finansirao u skladu sa Pravilima o utvrđivanju naknade za rad operatora tržišta električne energije. Zakonom o energetici, koji je stupio na snagu početkom 2016.godine, propisano je da se regulatorno dozvoljeni prihod i naknada za rad Operatora tržišta utvrđuje u regulatornom postupku, u skladu sa Zakonom. Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (u daljem tekstu: Agencija), saglasno Zakonu, donosi Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije. Važećom Metodologijom za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije („Službeni list CG“, broj 71/22) utvrđuju se uslovi, način i postupak utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad Operatora tržišta. Naknada utvrđena na osnovu ove metodologije primjenjuje se na: operatora prenosnog sistema, operatora distributivnog sistema, snabdjevače, kupce samosnabdjevače, snabdjevača posljednjeg izbora i ranjivih kupaca, povlašćene proizvođače i proizvođače koji su balansno odgovorni i trgovce. Naknada utvrđena na osnovu ove Metodologije se primjenjuje na servisiranje poslovnih aktivnosti u 2023. godini, a struktura prihoda koji se transponuje u naknade sastoji se od: balansnog obračuna u iznosu od 50%, voznih redova u iznosu od 15% i poslovnih aktivnosti koje se odnose na servisiranje električne energije od povlašćenih proizvođača u iznosu od 35% od ukupno dozvoljenog regulatornog prihoda na nivou godine.

U postupku utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda Operatora tržišta primjenjuje se regulatorni metod "trošak plus", koji utvrđivanje naknada zasniva na opravdanim troškovima poslovanja, trošku amortizacije, uz obezbjeđivanje razumne dobiti i sredstava potrebnih za nabavku osnovnih sredstava neophodnih za obavljanje energetske djelatnosti.

Treba istaći da je ovaj Program rada i finansijski plan, u smislu kompatibilnosti, sačinjen u skladu sa Odlukom Agencije o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 01.01.2023. – 31.12.2025.godine („Službeni list CG“, broj 131/22), donijetoj na sjednici Odbora Agencije 29. i 30.11.2022.godine. Međutim, realan prikaz potreba dat je u projekciji sadržanoj u tabeli 6 ovog programa, gdje je, imajući u vidu ekonomska kretanja i kontinuiran rast cijena na tržištu, data projekcija troškova poslovanja uvećanih za inflaciju od 17,2% mjerenu indeksom potrošačkih cijena za decembar 2022.godine, prema zvanično objavljenim podacima na sajtu Monstata.

Pored navedenog segmenta o načinu finansiranja, u uvodnom dijelu potrebno je ukazati da je Vlada Crne Gore Zaključcima, broj: 08-1578, od 17.06.2016.godine, obavezala

Operatora tržišta da bude učesnik u osnivanju berze električne energije u Crnoj Gori. Osnivači Berze električne energije DOO /u daljem tekstu: Berza/ su: DOO „Crnogorski operator tržišta“ - Podgorica, Crnogorski elektroprenosni sistem AD Podgorica i Elektroprivreda AD Nikšić. Odbor direktora Operatora tržišta je, postupajući po zaključcima Vlade, dana 31.05.2017.godine donio Odluku o odobravanju/donošenju osnivačkih akata Berze – Ugovora o osnivanju i Statuta Berze. Saglasno zaključcima Vlade Crne Gore, ulog Operatora tržišta u Berzu, u dosadašnjem periodu, iznosio je 180.010,00 EUR-a. Operator tržišta je apsolutno regulisani energetska subjekat i, saglasno propisanom odlukama Agencije o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta, nijesu opredijeljena sredstva za njegovo ulaganje u Berzu električne energije. Kod razloga ovakvog regulatorno pravnog i finansijskog okvira, posljednjom odlukom Vlade Crne Gore o dokapitalizaciji Berze nije bio obuhvaćen Operator tržišta i sadašnji udio Operatora tržišta u tom privrednom društvu je 18,8%.

ORGANIZACIONE PRETPOSTAVKE I OSNOVNI POSLOVI

Glavni zadaci i aktivnosti u Operatoru tržišta:

- ❖ Organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, kroz efikasno sprovođenje postupaka, principa i standarda za organizovanje, funkcionisanje i upravljanje tržištem električne energije.
- ❖ Kontinuirano ispunjavanje obaveza utvrđenih Zakonom i podzakonskim aktima u vezi sa otkupom električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača, planovima proizvodnje i njihovom raspodjelom na snabdjevače i kupce samosnabdjevače, i debalansom koji izazivaju povlašćeni proizvođači u elektroenergetskom sistemu Crne Gore.
- ❖ Aktivnosti vezane za garancije porijekla koje Operator tržišta izdaje na zahtjev proizvođača električne energije, za energiju proizvedenu u energetska objektu koji koristi obnovljive izvore energije ili visokoefikasnu kogeneraciju.
- ❖ Aktivnosti koje tretiraju opšte poslovanje privrednog društva u funkciji obavljanja energetske djelatnosti.

Agencija je, u postupku utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad Operatora tržišta za 2023.godinu, u skladu sa članom 7 stav 2 Metodologije, odobrila 22 zaposlena za 2023.godinu (s tim što što je prijem jednog zaposlenog vezan za ostvarenje ostalih prihoda od garancija porijekla i može se realizovati tek kad se steknu uslovi za to).

U Tabeli 1 se nalazi kvalifikacija i broj izvršilaca potrebnih za obavljanje poslova sa punim radnim vremenom:

Kvalifikacija zaposlenih	Potreban broj izvršilaca sa punim radnim vremenom
Visoko obrazovanje	20
Više obrazovanje	1
Srednje obrazovanje	1
UKUPNO	22

U **Službi za tržište električne energije** obavljaju se naročito poslovi u vezi sa: prijemom učesnika na tržište (obrade zahtjeva za prijem na tržište i pripremanje akata po podnijetim zahtjevima) zatim identifikacija, klasifikacija i registracija učesnika na tržištu električne energije, uključujući i dalje praćenje njihovih aktivnosti na tržištu Crne Gore), evidentiranje balansnih grupa i balansno odgovornih subjekata, kao i zaključenih ugovora o balansnoj odgovornosti, finansijskom poravnanju balansnog obračuna i ugovora o učestvovanju na tržištu električne energije, prikupljanje podataka od nosioca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata (uključujući i podatke obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije), kao podataka sa srednjeročnog (dan unaprijed) tržišta električne energije za izradu dnevnog okvirnog voznog reda, provjera i usaglašavanje voznih redova nosioca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata, izrada dnevnog okvirnog voznog reda, ažuriranje podataka o učesnicima na tržištu i balansno odgovornim subjektima/grupama. Takođe se obavlja prijem, obrada i unos ostvarenih voznih redova, prikupljanje i provjera validnosti podataka dobijenih od operatora prenosnog sistema /u daljem tekstu: OPS/, unos i obrada istih u sistem poravnanja, prikupljanje i provjera validnosti podataka dostavljenih od strane operatora distributivnog sistema /u daljem tekstu: ODS/, (koji se odnose na krajnjeg kupca, kupce proizvođače kao i proizvodne jedinice priključene na njegov sistem), unos i obrada istih u sistem poravnanja, priprema bilansa stanja balansnih grupa i balansno odgovornih subjekata, obrada podataka tj. upravljanje procesom obrade podataka vezanih za primjenu balansnog mehanizma, provjeravanje i verifikacija utvrđenih količinskih odstupanja sa nosiocima balansne odgovornosti kao i balansno odgovornim subjektima, provjeravanje i verifikacija utvrđenih količinskih odstupanja povlašćenih proizvođača,

utvrđivanje finansijskog obračuna i kontrola (finansijska) verifikovanih količinskih odstupanja, zatim obavještanja učesnika na tržištu, OPS-a i ODS-a o okončanim količinskim i finansijskim obračunima i poravnanju, praćenje i kontrola primjene Metodologije za utvrđivanje cijena i uslova za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga balansiranja prenosnog sistema i saradnja sa OPS-m u procesu usaglašavanja cijena, potom praćenje ostvarenja balansno odgovornih subjekata i balansnih grupa u smislu kontrole procijenjenog rizika za svakog balansno odgovornog subjekta odnosno balansnu grupu, obračunavanje iznosa bankarske garancije ili drugog sredstva obezbjeđenja plaćanja, uključujući i upravljanje rizicima kroz praćenje i reviziju dostavljenih instrumenata obezbjeđenja plaćanja u skladu sa propisima.

Sa Službom za ekonomsko-finansijske i opšte poslove vrši se praćenje naplate faktura po osnovu obaveza koje proističu iz balansnog mehanizma. U koordinaciji sa ostalim službama Društva, izrađuju se i objavljuju mjesečni i godišnji izvještaji kao i publikacije iz domena poslovanja za potrebe Vlade Crne Gore i drugih državnih institucija (MONSTAT, Uprava prihoda i carina i sl.), OPS-a, Agencije i učesnika na tržištu.

U Službi za obnovljive izvore energije i visokoefikasnu kogeneraciju obavljaju se poslovi u vezi sa otkupom električne energije proizvedene od povlašćenih proizvođača i prodajom te enegije snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima u Crnoj Gori u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima koja regulišu ovu oblast. Takođe, u Službi se radi na pripremi mjesečnih i godišnjih izvještaja, kao i u saradnji sa ostalim službama Društva i Ministarstvom kapitalnih investicija na pripremi i izradi akata koja se direktno ili indirektno odnose na oblast proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije. U Službi se obavljaju i poslovi vezano za funkcionisanje sistema garancija porijekla, izrada izvještaja o strukturi proizvedene električne energije i rezidualnog miksa, za teritoriju Crne Gore, uz komunikaciju sa Agencijom, i operatorima sistema.

U Službi za ekonomsko-finansijske i opšte poslove obavljaju se poslovi iz oblasti finansija (prikupljanje i korišćenje novčanih sredstava, poslovi novčanog prometa, poslovi raspodjele prihoda), računovodstveni poslovi (prikupljanja, sređivanja, obrade i čuvanja podataka o ekonomskim aktivnostima kao i finansijsko izvještavanje o poslovanju društva); poslovi iz oblasti javnih nabavki; pravni poslovi u skladu sa obavezama iz osnovne djelatnosti Operatora tržišta utvrđene Zakonom i Tržišnim pravilima (oblast energetike), opšti pravni poslovi koji se odnose na praćenje i implementaciju (učestvovanje u izradi i izrada potrebnih akata) koji proističu iz propisa koji uređuju ostale segmente rada privrednog društva, između ostalog: statusna akta, organizacijska, radni odnosi, slobodan pristup informacijama i dr.; koordiniranje i razvijanje djelatnosti upravljanja i razvoja informacionog sistema, uz istovremenu povezanost svih organizacionih djelova operatora tržišta i obavljanje svih poslova iz oblasti informacionih tehnologija i sl.

Van organizacionih jedinica, pored poslova izvršnog direktora, sadašnjim važećim aktom o sistematizaciji sistematizovani su poslovi: zamjenika izvršnog direktora i savjetnika izvršnog direktora.

PLAN POSLOVANJA SLUŽBI U OKVIRU DRUŠTVA U 2023. GODINI

Služba za tržište električne energije

Pored redovnih poslova koji se obavljaju u okviru Službe za tržište električne energije, što podrazumijeva kontinuirane aktivnosti u vezi sa organizovanjem i upravljanjem tržištem električne energije, u toku 2023. godine planira se:

1. Završavanje usklađivanja postojeće pravne regulative kojom se preciznije definiše rad tržišta električne energije u Crnoj Gori, aktivnosti koje su inicirane u toku 2021.godine (donošenje novih Tržišnih pravila) i predstoji izrada dokumenata koja posledično treba da prate izmjene ove regulative (formularni ugovori, uputstva...);
2. Priprema projekta za nabavku nove MMS aplikacije koja treba da zamijeni postojeću i bude oslonac rada ove Službe u narednom periodu;
3. Priprema uslova (tehnički sporazumi i informatička infrastruktura) za razmjenu podataka sa operatorima sistema;
4. Edukacija zaposlenih u smislu implementiranja normativistike navedene u tački 1.
5. Nastavak unapređenja saradnje sa službama drugih energetske subjekata, kao i iniciranje aktivnosti van užeg opisa rada i obaveza ove Službe koje bi obezbijedile stvaranje povoljnijeg ambijenta za sve učesnike na tržištu električne energije u Crnoj Gori.

U 2023. godini naponi i aktivnosti Službe će biti usmjereni i na podsticanje razvoja tržišta balansne energije. Postojanje balansnog tržišta, dakle konkurencije u nabavci ove energije i obezbjeđenje transparentnog i povoljnog načina nabavke ove vrste energije smatra se jednim od najvažnijih elemenata razvoja tržišta električne energije. Posebnu dimenziju ovog problema predstavlja sve veće uključivanje obnovljivih izvora energije u elektroenergetski sistem Crne Gore. Kao jedan od koraka u ovom smislu, planira se intenziviranje aktivnosti na pokretanju platforme za rad balansnog tržišta, razvoj i participacija na regionalnom tržištu balansne energije.

Služba za obnovljive izvore energije i visokoefikasnu kogeneraciju

Osim pomenutih poslova koji se obavljaju kontinuirano u Službi za OIE i VEK, i koji će se obavljati u 2023. godini, smatramo da je potrebno preduzeti konkretne aktivnosti kada je u pitanju planiranje prognoze vjetroelektrana, kao i nabavka softverskog rješenja za elektronsko vođenje sistema garancija porijekla, kao i zadaci vezani za članstvo u AIB-u, početak prodaje električne energije i na berzanskom tržištu.

1. Softver za prognozu proizvodnje vjetroelektrana

Imajući u vidu da je vjetroelektrana Krnovo početkom novembra 2017.godine ušla u pogon sa statusom povlašćenog proizvođača, a vjetroelektrana Možura krajem 2019.godine, a samim tim Operator tržišta preuzeo obavezu otkupa proizvedene električne energije, kao i obavezu plaćanja balansiranja vjetroelektrana, nabavkom softverskog alata za prognozu vjetra pokušali bi bolje kontrolisati trošak balansiranja vjetrenjača kako bi se to u što manjoj mjeri reflektovalo na povećanje iznosa naknade za OIE koju plaća krajnji kupac u Crnoj Gori, odnosno nedostajućih sredstava koja se prenose iz budžeta Crne Gore.

U Hidrometeorološkom zavodu Crne Gore postoji iskazana spremnost za saradnju na stručnom nivou kako bi prognoziranje vjetra bilo što efikasnije i vjerodostojnije. Ranije su održani sastanci sa predstavnicima Hidrometeorološkog zavoda, koji su izrazili spremnost za saradnju, kao i stručnu pomoć pri nabavci softvera. Glavni softver bi bio potreban za dobijanje ulaznih podataka potrebnih za prognozu proizvodnje kao što su brzina i smjer vjetra, gustina vazduha, temperatura itd. Drugi dio se odnosi na program koji bi Službi za OIE i VEK služio za obradu tih ulaznih podataka i izračunavanje izlazne snage turbine. Kako najveći debalans, od ukupnog debalansa koji izazivaju povlašćeni proizvođači iz OIE, dolazi upravo od vjetroelektrana, to je potreba za nabavkom određenog softverskog rješenja za planiranje proizvodnje iz vjetroelektrana dodatno važna. Plan je da se u 2023. godini nastavi komunikacija sa zainteresovanim stranama oko uslova koji će biti potrebni za nabavku ovako specifičnog informacionog sistema za prognozu proizvodnje. Ističemo da su debalansi od momenta ulaska u pogon VE Krnovo i VE Možura ogromni, pa je tako npr. u avgustu 2022.godine dostignut vrhunac kada su ovi troškovi u pitanju, jer je debalans iznosio preko 2.000.000,00 EUR-a. Sredstva prikupljena od naknade za kupovinu električne energije iz obnovljivih izvora energije su umanjena za ogromne sume novca, zbog slabijeg planiranja prije svega vjetra, odnosno, znatno veće planirane proizvodnje električne energije od realizovane. Ovo su, smatramo, argumentovani razlozi za konkretne aktivnosti po ovom pitanju, budući da debalans dominantno izazivaju vjetroelektrane, a povlašćeni proizvođači nisu u obavezi da dostavljaju najpreciznije planove proizvodnje iz svojih objekata. Takođe, veliki problem je i u tome da se Operator tržišta oslanja samo na ovaj izvor informacija

prilikom slanja dnevnih planova proizvodnje električne energije koji u dosta slučajeva, osim veće nepreciznosti, često nije pravovremen, a u Službi ne postoji mogućnost veće kontrole ovog procesa.

2. Aktivnosti vezane za garancije porijekla

Jedan od prioriteta u poslovanju za narednu godinu vezan je za sistem garancija porijekla i članstvo u međunarodnim organizacijama. Naime, planirano je da se postojeći status člana AIB-a unaprijedi članstvom u odgovarajuću šemu kako bi Operator tržišta ostvario mogućnost trgovine u okviru AIB-a. S tim u vezi, planirano je provođenje aktivnosti na izradi podzakonskih akata kao obaveznog elementa za pristupanje šemi, kao i nabavka adekvatnog softvera.

Takođe, u 2023. godini, Operator tržišta će biti član radnih grupa Sekretarijata Energetske zajedice u vezi implementacije sistema garancija porijekla, kao i učesnik redovnih polugodišnjih zasijedanja evropske organizacije za garancije porijekla-AIB.

3. Aktivnosti vezane za prodaju električne energije na berzi

Operator tržišta će kao i u prethodnoj godini, nastaviti komunikaciju sa Ministarstvom kapitalnih investicija, u cilju rješavanja problema oko podzakonskih akata i njihovo usklađivanje sa zakonom u cilju omogućavanja prodaje električne energije na tržištu, kao i prethodno osposobljavanje Službe za OIE i VEK za obavljanje ovih poslova.

Služba za ekonomsko finansijske i opšte poslove

Operator tržišta će i u planiranim aktivnostima u ovoj godini, obavljati poslove iz oblasti finansija, računovodstva, javnih nabavki, pravnih poslova, administrativnih i dr.

Pred Operatorom tržišta su značajne aktivnosti u oblasti normativistike. Očekuje se donošenje Statuta usklađenog sa novim Zakonom o privrednim društvima od strane Vlade Crne Gore, što će zahtijevati usklađivanje i značajnog broja drugih propisa koji se primjenjuju u poslovanju ovog privrednog društva. Takođe predstoje aktivnosti na finalizaciji ranije započete izrade akata proisteklih iz Zakona, zatim finalizacija akata koja regulišu radne odnose i dr. Isto će, pored redovnih operativnih i administrativnih zadataka i procedura, zahtijevati cjelogodišnji rad na usklađivanju akata, u cilju pune implementacije propisa.

Stručna usavršavanja i radne posjete zaposlenih u 2023. godini

Operator tržišta, kao privredno društvo koje obavlja specifične djelatnosti od strateškog interesa za funkcionisanje i razvoj tržišta električne energije u Crnoj Gori i podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije, kao i poslove vezane za funkcionisanje sistema garancija porijekla, zahtijeva zaposlene koji će stručno i efikasno obavljati poslove, uz stalnu edukaciju i usavršavanja, posebno u oblasti primjene propisa i međunarodnih standarda, uz adekvatno korišćenje informacionih tehnologija.

Zbog primjene novih propisa u praksi, regulativa koje se ugledaju na one u susjedstvu i Evropi, novih standarda (ENTSO-e), potrebna je kontinuirana edukacija kroz obuke, seminare i razmjenu iskustava sa kolegama iz inostranstva.

U cilju unapređenja i razvijanja dalje poslovne saradnje u određenim oblastima, planirane su radne posjete operatorima tržišta regiona (HROTE, BORZEN, EMS). Takođe se planira i učešće u radnim grupama (USAID/USEA, radne grupe Energetske zajednice).

Obavljanje poslova u Operatoru tržišta, zbog poslovanja sa inostranim učesnicima na tržištu električne energije i značajno izražene međunarodne komunikacije, zahtijeva kontinuiranu edukaciju u oblasti stranih jezika za zaposlene. Predviđena je i kontinuirana edukacija iz oblasti IT-a i drugih oblasti za koje se ukaže potreba u poslovanju.

U cilju unapređenja i usklađivanja svog dosadašnjeg poslovanja sa poslovanjem operatora tržišta električne energije i berzi električne energije zemalja članica EU i ispunjavanja svojih obaveza u procesu uspostavljanja regionalnog, a zatim i jedinstvenog evropskog tržišta električne energije, Operator tržišta je krajem 2022. godine postao član EUROPEX-a (udruženje evropskih operatora tržišta i berzi električne energije).

POTREBNE INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA U 2023. GODINI

a) Obezbjedjivanje poslovnog prostora za rad Društva

Operator tržišta za razliku od ostalih energetske subjekata u Crnoj Gori, od samog osnivanja nije imao sopstvenih osnovnih sredstava za rad, što predstavlja jedan od preduslova za ostvarivanje osnovne funkcije utvrđene zakonom, a najizraženiji je problem nepostojanje sopstvenog poslovnog prostora. Operator tržišta još uvijek

djelatnost obavlja u iznajmljenom poslovnom prostoru. Zbog kontinuiranog razvoja tržišta električne energije, neophodno je obezbjeđivanje poslovnog prostora i dalje razvijanje informatičke infrastrukture.

Operator tržišta je od osnivanja u svim programima rada i finansijskim planovima (poslovnim planovima) i izvještajima o poslovanju, kao i drugoj komunikaciji i korespondenciji sa osnivačem-Vladom Crne Gore, kao i Agencijom apostrofirao potrebu nabavke sopstvenog poslovnog prostora kao neophodnog uslova za rad, u obavljanju propisima utvrđene djelatnosti i poslovnih aktivnosti. Operator tržišta ovaj problem u prethodnom periodu nije mogao riješiti zbog nedostatka sopstvenih sredstva u cjelosti, kao i prema obrazloženju Agencije nepostojanja zakonskih pretpostavki da bi se kupovina poslovnog prostora tretirala propisom kojim se utvrđuje regulatorno dozvoljeni prihod i naknada za rad Operatora tržišta, da bi se nedostajuća sredstva obezbijedila kreditnim zaduženjem. Operator tržišta se takođe u prethodnom periodu, u skladu sa zaključcima Vlade po ovom pitanju, obraćao i Upravi za imovinu Crne Gore, međutim nije riješeno pitanje obezbjeđivanja poslovnog prostora. Takođe, u novembru 2021.godine se ponovo obratio Upravi za katastar i državnu imovinu za obezbjeđivanjem adekvatnog poslovnog prostora za rad Operatora tržišta, pri čemu je odgovoreno da Uprava u ovom trenutku nije u mogućnosti da ponudi isto odnosno udovolji predmetnom zahtjevu.

Donošenjem izmjena i dopuna Zakona o energetici („Službeni list CG“, broj 82/20) stvorene su normativno-pravne pretpostavke da se nabavka osnovnih sredstava tretira regulatorno dozvoljenim prihodom. Nakon više inicijativa za izmjenu Metodologije u skladu sa kojom se finansiraju troškovi poslovanja Društva, Agencija je donijela Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije („Službeni list CG“, broj 71/22 od 08.07.2022. godine) /u daljem tekstu: Metodologija/, kojom je tretirala nabavku osnovnih sredstava za rad.

Metodologijom je propisana nabavka osnovnih sredstava neophodnih za obavljanje energetske djelatnosti, s tim da izdaci za svaku godinu regulatornog perioda ne mogu biti veći od 20% od regulatorno dozvoljenog prihoda utvrđenog za godinu podnošenja zahtjeva. Pojedinačne nabavke osnovnih sredstava mogu se realizovati i putem kredita ili raspoređivanjem ukupnog izdatka na više regulatornih godina, te da ako se operator tržišta opredijeli da nabavku osnovnog sredstva finansira putem kredita, izdaci koji se odnose na nabavku tog sredstva, za svaku godinu regulatornog perioda, obuhvataju godišnju otplatu kredita (glavnicu i kamatu) i da je pri procjeni izdataka za nabavku osnovnih sredstava operator tržišta dužan da ispita tržište.

Odlukom o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 01.01.2023. – 31.12.2025. godine utvrđen je regulatorno dozvoljeni prihod i naknada za rad operatora tržišta električne energije i u

dijelu nabavke osnovnih sredstava za rad. U skladu sa članom 9 Metodologije, kojom je odobrena nabavka osnovnih sredstava, izdaci za njihovu nabavku za svaku godinu regulatornog perioda utvrđeni su u iznosu od po 141.987,07 EUR-a (ovaj iznos je odobren za nabavku svih zahtijevanih osnovnih sredstava na godišnjem nivou).

Rješavanje pitanja obezbjeđivanja adekvatnog poslovnog prostora prepoznaje se kroz kupovinu poslovnog prostora iz kreditnog zaduženja kod poslovnih banaka, za naredni višegodišnji period (do 10 godina), u skladu sa najpovoljnijom ponudom banke i eventualno dijelom iz osnivačkog kapitala.

Bitno je naglasiti da se Operator tržišta ne finansira iz sredstava Budžeta Crne Gore, već od naknada korisnika usluga (proizvođači, operatori sistema, povlašćeni proizvođači, snabdjevači, kupci samosnabdjevači, trgovci i dr.), što je utvrđeno Metodologijom.

Budući da se radi o društvu sa ograničenom odgovornošću koje je u državnom vlasništvu, stvaranjem adekvatnih uslova za njegov rad i obavljanje zakonom utvrđene djelatnosti, stiće se u konačnom i vrijedna imovina ovog privrednog društva u vlasništvu države Crne Gore.

Rizik obavljanja poslovnih aktivnosti u iznajmljenom prostoru je veliki i odnosi se na okolnost u kojoj bi zajmodavac (jer su ugovori o zakupu vremenski ograničeni na regulatorni period) mogao da odluči da ne produži ili pak raskine ugovor o zakupu sa Operatorom tržišta. U takvoj situaciji, gotovo nemoguće bi bilo pronaći novi prostor i nakon toga u kratkom roku izmjestiti i instalirati svu opremu koja je neophodna za svakodnevne operativne poslove.

Kako su u proteklom periodu sagledani kriterijumi na osnovu kojih bi se tražio odgovarajući poslovni prostor, i pod pretpostavkom nespornog razvoja i rasta Operatora tržišta, dugoročno rješavanje poslovnog prostora adekvatne kvadrature na odgovarajućoj lokaciji bi zadovoljilo potrebe sa sadržajima koje taj prostor treba da ima. Međutim, tačnu projekciju potrebnih sredstava za njegovu kupovinu nije moguće precizirati, imajući u vidu ekonomska dešavanja na tržištu i kontinuiran enorman rast cijena nekretnina u Crnoj Gori.

Operator tržišta je, u skladu sa osnivačkim aktima, odmah nakon donošenja Odluke o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 01.01.2023. – 31.12.2025. godine, u decembru 2022.godine, dostavio Ministarstvu kapitalnih investicija zahtjev za odobravanje kupovine poslovnog prostora radi procesuiranja prema Vladi Crne Gore, kao osnivaču ovog privrednog društva, na dalje postupanje. Budući da nije postupljeno po ovom zahtjevu, Operator tržišta je u dopisu upućenom predsjedniku Vlade Crne Gore, u

februaru 2023.godine, upoznao i sa ovim zahtjevom. Takođe, Statut koji dijelom reguliše i pitanje postupanja u raspolaganju imovinom još uvijek nije donijet od strane Vlade Crne Gore, iako je Ministarstvu kapitalnih investicija dostavljen 04.11.2021.godine i u toku su aktivnosti na usaglašavanju teksta istog.

b) Kupovina Market Management Systema (MMS softver):

Kako je prethodno iskazano, Odlukom o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 01.01.2023. – 31.12.2025. godine, utvrđen je regulatorno dozvoljeni prihod i naknada za rad operatora tržišta električne energije i u dijelu nabavke osnovnih sredstava za rad. U skladu sa članom 9 Metodologije, kojom je odobrena nabavka osnovnih sredstava, izdaci za njihovu nabavku za svaku godinu regulatornog perioda utvrđeni su u iznosu od po 141.987,07 EUR-a (ovaj iznos je odobren za nabavku svih zahtijevanih osnovnih sredstava na godišnjem nivou). U ovom dijelu tretirana je i nabavka - kupovina Market Management Systema (MMS softver), za koju je nakon ispitivanja tržišta i dobijanja indikativnih ponuda, traženo odobravanje sredstava u iznosu od 500.000€.

U nastavku je dato pojašnjenje razloga zbog kojih Operator tržišta insistira na nabavci ovog osnovnog sredstva.

Ovaj Zahtjev je posledica planiranog razvoja tržišta, njegovog regionalnog povezivanja i potrebe upravljanja procesima iz domena koji pokriva Operator tržišta (Market operator) na što jednostavniji i pouzdaniji način vodeći računa o sigurnosti pristupa sistemu, a u skladu sa postupcima koje propisuje ENTSO-e (European association for the cooperation of transmission system operators (TSOs) for electricity) i drugim standardima relevantnim za elektronsko poslovanje na tržištu električne energije.

Potreba za novim softverskim rješenjem direktno proizilazi iz obaveza države Crne Gore da tržište električne energije organizuje na transparentan i nediskriminatoran način, što podrazumijeva poštovanje propisa definisanih gore pomenutim Direktivama EU, Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije kojim se transponuje REMIT regulativa u crnogorsko zakonodavstvo, kao i razvoja maloprodajnog tržišta koje će omogućiti dolazak novih snabdjevača na tržište električne energije.

1. Administracija tržišta (Administration);

- identifikacije, klasifikacije i registracije učesnika na tržištu električne energije, evidentiranje: bilateralnih ugovora, podataka o trgovanju, balansnih grupa i balansno odgovornih subjekata (baze podataka),

- evidentiranja zaključenih ugovora: o balansnoj odgovornosti, nabavci pomoćnih usluga i balansne električne energije, nabavci električne energije za pokrivanje gubitaka u prenosnom sistemu (baza podataka),
- administraciju (upravljanje i kontrolu) podataka i portfolija učesnika na tržištu,
- unos podataka od nosioca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata (uključujući i podatke obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije), kao i podataka sa srednjoročnog (dan unaprijed) tržišta električne energije za izradu okvirnog voznog reda.

2. Planiranje rada tržišta i Nominacije (Scheduling and Nomination);

Planiranje rada tržišta i nominacije učesnika tržišta (vozni redovi) je funkcionalitet koji se oslanja na postavke prethodno opisane kod Administracije tržišta. Namijenjen je upravljanju trgovanjem i operacionalizaciji trgovina. Ovaj funkcionalitet opisan Zakonom i Tržišnim pravilima, poglavlja: VI Tržište električne energije na bazi bilateralnih ugovora i VIII Vozni redovi, u potpunosti je standardizovan i kao proces i kao interna procedura primjene standarda udruženja EU Operatora prenosnih sistema kroz ENTSO ESS proces. Navedena zakonska rješenja su u potpunosti usklađena sa postupkom u ESS standardu. Ovaj funkcionalitet sadrži mogućnost:

- izrade dnevnih tržišnih planova rada (Scheduling) nosilaca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata u skladu sa Uputstvom za prijavu i izradu dnevnih planova rada,
- izrade dnevnog plana rada tržišta Crne Gore,
- korigovanja podataka konačnih tržišnih planova rada balansnih grupa i balansno odgovornih subjekata, koji imaju jednu ili više regulacionih proizvodnih jedinica, podacima realizovane sekundarne i tercijarne regulacije,
- izrade dnevnih tržišnih planova rada za tržište dan unaprijed (day ahead), nakon uspostavljanja srednjoročnog tržišta električne energije (primanja i provjere),
- izrade tržišnih planova rada sa balansnog tržišta električne energije, nakon njegovog uspostavljanja, u saradnji sa Operatorom prenosnog sistema u cilju funkcionisanja ovog tržišta, unošenja transakcija sa ovog tržišta u tržišne planove rada i objavljivanje ovih podataka po njihovom prispjeću.

3. Alokacije kapaciteta (Allocations);

Za razliku od Operatora sistema koji ima ključnu ulogu u upravljanju kapacitetima na interkonektorima, podaci o alokacijama kapaciteta u slučaju Operatora tržišta služi samo kao dokumentacija (dokaz za potvrdu ugovora sa prekograničnom trgovinom).

4. Balansni obračun i Finansijsko poravnanje (Accounting and Settlements);

Operator tržišta jedini shodno Zakonu o energetici i Tržišnim pravilima vrši balansni obračun i finansijsko poravnanje. Neke funkcije obračuna postoje i kod Operatora sistema, ali ne na nivou zahtjeva Operatora tržišta. Ovaj funkcionalitet sadrži mogućnost:

- unosa i obrade daljinski očitanih obračunskih podataka sa mjernih uređaja na prenosnom sistemu od Operatora prenosnog sistema, procjenu validnosti ovih podataka, unos i obradu ovako prikupljenih podataka sa mjernih uređaja u sistem poravnanja.
- prikupljanja i verifikacije podataka od Operatora distributivnog sistema, koji se odnose na krajnje kupce i proizvodne jedinice priključene na njegov sistem.
- obradu unesenih podataka datih u rezoluciji obračunskog intervala, posebno podataka koje treba obraditi po određenim profilima potrošnje.
- upoređivanje verifikovanih mjernih podataka dostavljenih od strane Operatora sistema (OPS i ODS) sa podacima iz dnevnih planova rada radi utvrđivanja količinskog odstupanja predaje/prijema električne energije od prijavljenih dnevnih planova rada nosilaca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata.
- upravljanje procesom obrade podataka vezanih za primjenu balansnog mehanizma, kontrolu i evidentiranje rezultata obrade podataka.
- provjeru i verifikaciju utvrđenih količinskih odstupanja sa nosiocima balansne odgovornosti i balansno odgovornim subjektima.
- upoređivanja stvarnih izmjerenih podataka sa podacima iz prognoza radi utvrđivanja količinskog odstupanja predaje i prijema električne energije od prijavljenih prognoza povlašćenih proizvođača.
- provjeravanja i verifikacije utvrđenih količinskih odstupanja povlašćenih proizvođača.

- utvrđivanja finansijskog obračuna i kontrolu (finansijska) poravnanja verifikovanih količinskih odstupanja.
- praćenje i kontrola primjene Metodologije za utvrđivanje cijena i uslova za pružanje pomoćnih i sistemskih usluga i usluga balansiranja prenosnog sistema, održavanje procesa usaglašavanja cijena pomoćnih usluga sa Operatorom prenosnog sistema i objava ovih cijena na web sajtu za svaki obračunski interval posebno.
- Dnevno praćenje i kontrolu stanja i procjenu rizika garancijama nepokrivenih finansijskih iskaza debalansa u portfolijima balansno odgovornih subjekata radi obračunavanja iznosa bankarske garancije ili drugog sredstva obezbjeđenja plaćanja i upravljanja rizicima kroz praćenje i reviziju dostavljenih instrumenata obezbjeđenja plaćanja u skladu sa propisima.

5. Maloprodajno tržište (Retail electricity market)

Odvajanje Operatora distributivnog sistema (CEDIS) iz balansne grupe sa Elektroprivredom Crne Gore usled nepostojanja adekvatnih mjernih podataka u rezoluciji obračunskog intervala radi razgraničenja energetske portfolije Operatora distribucije i učesnika koji imaju realizacije u distributivnom sistemu napravljena je Metodologija analitičkog proračuna ovih podataka i koja je u primjeni od početka 2021. godine, a koju je neophodno implementirati kroz traženo softversko rješenje kao poseban modul. Trenutno postoji problem obrade i razmjene potrebnih podataka za praćenje stanja u portfolijima balansno odgovornih subjekata zbog činjenice da je broj obračunskih mjernih mjesta potencijalno jednak broju svih registrovanih potrošača električne energije u Crnoj Gori. Predviđena količina podataka se u sistem ne može unositi na način kako se trenutno praktikuje (format fajlova sa dnevnim podacima mjerenja ne garantuje tačnost obrade istih).

U smislu prethodnog nužno je za podršku radu maloprodajnog tržišta obezbijediti softversko rješenje za balansni obračun maloprodajnog tržišta, za koje je neophodna primjena modernog IT rješenja koje omogućava kvalitetnu, pouzdanu i zaštićenu komunikaciju ogromne količine podataka između Operatora distribucije i Operatora tržišta, kao i adekvatne IT alate za razgraničenja učesnika na tržištu u distributivnom sistemu, posebno snabdjevača, vodeći računa o profilima potrošača na maloprodajnom tržištu Crne Gore.

6. Izvještavanje (Reporting)

Funkcionalitet za izvještavanje proizilazi iz zahtjeva člana 129 stav 1 Zakona o energetici, odnosno Tržišnih pravila. Ovaj funkcionalitet mora biti prilagođen korisnicima

aplikacije, prije svega učesnicima tržišta, trećim licima i osoblju koje je zaduženo da obavlja poslove organizovanja i upravljanja tržištem, što podrazumjeva:

- Jednostavne alate za kreiranja izvještaja, prema kriterijumima čuvanja povjerljivosti podataka;
- WEB orjentisanost interfejsa za prikaz podataka;
- Potrebe izvoza podataka u EXCEL, XML ili PDF formatu.

Poslove i zadatke Operatora tržišta, normirane Zakonom o energetici i Tržišnim pravilima i primijenjeni dizajn tržišta, struka prepoznaje kroz 6 funkcionaliteta, čije bi obavljanje bilo omogućeno implementacijom kroz zahtijevano softversko rješenje.

Operator tržišta je dostavio Ministarstvu kapitalnih investicija zahtjev za konkurisanje za bespovratnu finansijsku podršku od strane Evropske komisije (nabavka softvera), a koji, kako je već iskazano, predstavlja prioritet u oblasti poslovanja čija procijenjena vrijednost bi bila min 500.000 EUR-a, što je prethodno detaljno elaborirano i očekuje se da će postojati razumijevanje da se u okviru te podrške prepozna potreba operatora tržišta i udovolji ovom zahtjevu.

FINANSIJSKI PLAN ZA 2023. GODINU

Kako je i u uvodnom dijelu iskazano, imajući u vidu ekonomska kretanja i kontinuiran rast cijena na tržištu, realnu potrebu u poslovanju u odnosu na utvrđeno Odlukom Agencije, prikazali smo i troškove poslovanja uvećane za inflaciju od 17,2% mjerene indeksom potrošačkih cijena za decembar 2022.godine prema zvanično objavljenim podacima na sajtu Monstata (tabela 6 – projekcija bilansa).

Međutim, osnovu za sačinjavanje Finansijskog plana za 2023. godinu predstavljaju potrebe Operatora tržišta zasnovane na troškovima i prihodima koji su utvrđeni Odlukom o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za 2023.godinu, koju je Agencija donijela 29. i 30.11.2022.godine.

Iako su iskazane potrebe Operatora tržišta u zahtjevu za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad bile značajno veće, donijeta Odluka Agencije po istom je bila određujuća za sačinjavanje finansijskog plana za tekuću godinu.

Navedena Odluka Agencije je donijeta primjenom Metodologije o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije („Službeni list CG“, broj 71/22). U postupku utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda primjenjuje se regulatorni metod "trošak plus", koji utvrđivanje naknada zasniva na opravdanim troškovima poslovanja, trošku amortizacije, uz obezbjeđivanje razumne dobiti i sredstava potrebnih za nabavku osnovnih sredstava neophodnih za obavljanje energetske djelatnosti.

Troškovi poslovanja su tehno-ekonomski opravdani troškovi koji su u funkciji obavljanja energetske djelatnosti, utvrđeni za regulatornu godinu, a obuhvataju: 1) troškove zarada i drugih ličnih primanja, 2) troškove rezervnih djelova i materijala, 3) troškove usluga trećih lica, 4) troškove tekućih bakarskih usluga, poštanske troškove i troškove osiguranja, 5) troškove usluga telekomunikacija, 6) troškove poreza na imovinu, такси i naknada u skladu sa zakonom, 7) ostale troškove poslovanja.

Planirani prihodi za 2023. godinu

Prihodi Operatora tržišta planirani su u ukupnom iznosu od **833.519,26 €** i odnose se na prihode od regulisane djelatnosti (802.725,40 €) i prihode po osnovu naknade za korišćenje garancija porijekla (30.793,86 €)

5.2 Planirani rashodi za 2023. godinu

Poslovni rashodi Operatora tržišta za 2023. godinu predviđeni su u iznosu **822.241,47 €** i sastoje se od troškova poslovanja (TP) u iznosu od **799.843,12 €** i troškova amortizacije u iznosu od **22.398,35 €**.

5.2.1 Troškovi poslovanja (TP)

Troškovi poslovanja iznose **799.843,12 €** i odnose se na:

Troškove zarada i drugih ličnih primanja u iznosu od **563.713,74 €**.

Imajući u vidu prirodu posla Operatora tržišta, troškovi zarada očekivano predstavljaju dominantnu troškovnu stavku kako u finansijskim planovima, tako i u izvještajima. Ukupni troškovi zarada, naknada i drugih primanja, uključujući i doprinose na teret poslodavaca planirani su u većem iznosu u odnosu na 2022.godinu isključivo po osnovu odobrenog troška otpremnine zbog odlaska u penziju. Dakle, ne predviđa se povećanje prosječne zarade zaposlenih. Takođe prijem jednog zaposlenog je vezan za ostvarenje ostalih prihoda od garancija porijekla i može se realizovati tek kada se steknu uslovi za to.

Za troškove bruto zarada zaposlenih planiran je iznos sredstava od 495.528,91 €, za troškove službenih putovanja 20.767,82 €, troškove naknade članovima Odbora direktora 25.249,08 €, otpremninu zbog odlaska u penziju 18.242,82 €.

Ovu kategoriju troškova čini i trošak za pomoć zaposlenima i za isti je planiran iznos od 3.925,11 €, koji po svom osnovu nedvosmisleno predstavlja obavezu Društva utvrđenu članom 50 Kolektivnog ugovora.

Troškove rezervnih djelova i materijala u iznosu od 5.620,56 €.

Troškovi rezervnih djelova i materijala planirani su u skladu sa članom 7 stav 2 tačka 2 Metodologije $((5.109,60 \text{ €} / 20) * 22)$, a na osnovu ostvarenih troškova rezervnih djelova i materijala u 2021. godini (5.109,60 €), odobrenog broja zaposlenih za 2021. godinu (20) i planiranog broja zaposlenih za 2023. godinu (22).

Troškove usluga trećih lica u iznosu od 69.549,77 € koji obuhvataju troškove usluga održavanja i ostale troškove usluga.

Troškovi usluga trećih lica planirani u skladu sa članom 7 stav 2 tačka 3 i članom 21 Metodologije $((26.791,23 \text{ €} + 12585,86 \text{ €} + 21.672,21 \text{ €}) / 3) + 49.200,00 \text{ €})$, a na osnovu prosječno ostvarenih troškova iz ove kategorije za 2019., 2020. i 2021. godinu, izuzev troškova zakupa poslovnog i garažnog prostora koji su planirani na osnovu Ugovora o zakupu poslovnog prostora za 2022. godinu (48.000,00 €) i Ugovora o zakupu garažnog prostora za 2022. godinu (1.200,00 €).

U nastavku je dat detaljan prikaz i obrazloženje ove kategorije troškova:

TABELA 5

Troškovi usluga trećih lica	69.549,77
1. Troškovi usluga održavanja	7.476,92
-troškovi usluga za tekuće održavanje hardverske opreme	4.000,00
-drugi troškovi usluga održavanja	3.476,92
2. Ostali troškovi usluga	62.072,85
-trošak zakupa poslovnog prostora	48.000,00
-trošak zakupa garažnog prostora	1.200,00
-trošak računovodstvene revizije	2000,00

-konsultanske provizije i troškovi	4.000,00
-troškovi javnog oglašavanja	50,00
-troškovi usluga kopiranja i korićenja	100,00
-troškovi obuke, školarine, savjetovanja i drugih intelektualnih usluga pravnih lica	2.650,00
-troškovi usluga higijenskog održavanja	2.500,00
-troškovi komunalnih usluga	1.404,00
-ostali troškovi usluga	168,85

Troškovi usluga održavanja planirani su u iznosu od **7.476,92 €**, a odnose se na :

- Troškove usluga za tekuće održavanje hardverske opreme u iznosu od **4.000,00 €** - Navedeni troškovi se odnose na održavanje hardverske i druge materijalne opreme Operatora tržišta koja je sastavni dio registra osnovnih sredstava;

- Drugi troškovi usluga održavanja u iznosu od **3.476,92 €** - Navedeni troškovi se odnose na ostale usluge održavanje, uključujući i trošak registracije službenog vozila.

Ostali troškovi usluga koji ukupno iznose **62.072,85 €** odnose se na:

- Troškove zakupa poslovnog prostora za 12 mjeseci 2023. godine u iznosu od **48.000,00 €**.

Radi obezbjeđenja potrebnih uslova za rad zaposlenih, obzirom da Operator tržišta nije još uvijek riješio problem nedostajućeg poslovnog prostora to su za 2023.godinu planirani troškovi zakupa poslovnog prostora u u iznosu od 48.000,00 €.

- Troškove zakupa garažnog prostora za 12 mjeseci 2023.godine u iznosu od **1.200,00 €**, planiranog na osnovu Ugovora o zakupu garažnog prostora;

- Trošak računovodstvene revizije u iznosu od **2.000,00 €** - Statutom operatora tržišta predviđena je obaveza vršenja revizije finansijskih iskaza;

- Troškove za angažovanje konsultanata u iznosu od **4.000,00 €** - obzirom da Operator tržišta predstavlja energetski subjekat čija je djelatnost jedinstvena u energetsom sektoru, veoma značajna za sveobuhvatno funkcionisanje istog, navedeni troškovi su neophodni za angažovanje stručnih konsultanta za pružanje usluga na izradi akata, kako iz oblasti energetike, tako i pravne, ekonomske i druge regulative.

- Troškove usluga javnog oglašavanja u iznosu od **50,00 €**;

- Troškove usluga kopiranja i korićenja u iznosu od **100,00 €**;

- Troškove obuke, školarine, savjetovanja i drugih stručnih usavršavanja u iznosu od **2.650,00 €** - Navedeni troškovi se odnose na predviđene troškove za kotizaciju

zaposlenih, prilikom stručnih usavršavanja i radnih posjeta zaposlenih za 2023. godinu, kao i za troškove usavršavanja stranog jezika, IT-a i dr.;

- Troškove usluga higijenskog održavanja u iznosu od **2.500,00 €** - Navedeni troškovi se odnose na plaćanja naknade održavanja stambene zgrade u skladu sa kvadraturom poslovnog prostora;

- Troškove komunalnih usluga u iznosu od **1.404,00 €** - Ovi troškovi se odnose na plaćanje komunalnih usluga privrednim društvima Čistoća doo i Deponija doo Podgorica;

- Troškove ostalih usluga u iznosu od **168,55 €** - Ovi troškovi se odnose na troškove koji mogu nastati u toku redovnog poslovanja Operatora tržišta i predstavljaju ostale nematerijalne troškove kao što su troškovi izrade pečata, izrade vizit kartica, i drugo;

Troškove tekućih bankarskih usluga, poštanske troškove i troškove osiguranja u iznosu od **54.426,10 €**. Ovu kategoriju troška čine troškovi tekućih bankarskih usluga u iznosu od 47.358,34 €, troškovi poštanskih usluga u iznosu od 1.500,00 € i troškovi osiguranja zaposlenih 5.567,76 €.

Troškovi tekućih bankarskih usluga (bankarska provizija) planirani su u visini ostvarenih troškova tekućih bankarskih usluga u 2021. godini odnosno u iznosu od **47.358,34 €**;

Troškovi poštanskih usluga planirani su na iznos od **1.500,00 €** prema realnim procjenama i ostvarenju tokom 2021. godine;

Troškovi osiguranja zaposlenih izračunati su za 22 zaposlena na osnovu stvarne vrijednosti osiguranja koja je za 2022. godinu ugovorena u postupku javnih nabavki sa najpovoljnijim ponuđačem. Premija osiguranja po zaposlenom na osnovu ugovorene vrijednosti iznosi mjesečno 21,09 €, pa je trošak za 22 zaposlena na godišnjem nivou **5.567,76 €** ($21,09 \text{ €} * 12 * 22$).

Planom za 2022. godinu predviđa se obim osiguranja zaposlenih po osnovu kolektivnog osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja, dopunskog osiguranja za slučaj hirurške intervencije, za slučaj bolesti i posljedica bolesti, kao i dopunskog zdravstvenog osiguranja.

Troškove usluga telekomunikacija u iznosu od **9.557,08 €**. Ova vrsta troškova obuhvata troškove usluga fiksne telefonije, mobilne telefonije, integris usluga.

Troškovi usluga telekomunikacija planirani su u skladu sa članom 7 stav 2 tačka 5 Metodologije ($(8.688,25 \text{ €} / 20) * 22$), a na osnovu ostvarenih troškova telekomunikacija u 2021. godini (8.688,25 €), odobrenog broja zaposlenih za 2021. godinu (20) i planiranog broja zaposlenih za 2023. godinu (22).

Troškove poreza na imovinu, taksi i naknada u skladu sa zakonom u iznosu od **3.150,84 €**. Ovu kategoriju čine troškovi koji se javljaju u toku redovnog poslovanja, koji proističu iz zakonskih obaveza i koji su neophodni za obavljanje djelatnosti.

Odredbama Zakona o energetici propisano je: članom 3 stav 1 tačka 5 da je energetska djelatnost Operatora tržišta organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, članom 65 stav 1 da se energetske djelatnosti mogu obavljati samo na osnovu licence, koju izdaje Agencija i članom 67 stav 1 da je energetski subjekat dužan da plati godišnje naknade za period na koji je izdata licenca u visini koju utvrdi Agencija.

Operator tržišta posjeduje Licencu za organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, iz čega proizilazi njegova zakonska obaveza da plaća godišnju naknadu po osnovu korišćenja licence, koja pripada ovoj kategoriji troškova.

Troškove reprezentacije u iznosu od **3.549,68 €**.

Troškovi reprezentacije su utvrđeni u skladu sa članom 7 stav 2 tačka 7 Metodologije, kao iznos od 0,5% regulatorno dozvoljenog prihoda za 2022. godinu ($0,5\% \cdot 709.935,33 \text{ €}$).

Ostale troškove poslovanja u iznosu od **90.275,37 € (4.187,43 € + 47.309,85 € + 38.778,09 €)**. Ovi troškovi se dijele na tri grupe i to:

a) rashodi električne energije, rashodi vode, goriva, pretplate na Katalog propisa, ostale pretplate na stručnu literaturu i ostale pretplate.

Planirani iznos sredstava za ovu grupu troškova iznosi **4.187,43 €** ($(3.806,75 \text{ €} / 20) \cdot 22$), a izračunat je na osnovu ostvarenih troškova iz ove kategorije u 2021. godini (3.806,75 €), odobrenog broja zaposlenih za 2021. godinu (20) i planiranog broja zaposlenih za 2023. godinu (22);

b) troškovi za godišnje održavanje računovodstvenog softvera i drugih softvera, kao i troškovi članarina.

Za ovu grupu troškova planirana su sredstva u iznosu od **47.309,85 €** i to: za godišnje održavanje računovodstvenog softvera **749,85 €**, članarina kod Instituta računovođa i revizora Crne Gore **40,00 €**, članarina u CIGRE, AIB i EUROPEX u iznosima od **1.000,00 €, 6.000,00 € i 25.000,00 €** i naknadu za registraciju kod Crnogorske berze električne energije (BELEN) **14.520,00 €**.

c) drugi troškovi poslovanja u okviru kategorije ostalih troškova poslovanja (izdvajanje za sindikalne aktivnosti, stambeni fond, pomoć sindikatu u skladu sa Kolektivnim ugovorom).

Planirani iznos sredstava za ovu grupu troškova iznosi **38.778,09 €** ((38.778,09 € / 22) *22), a izračunat je na osnovu utvrđenih sredstava za troškova iz ove kategorije za 2022. godinu (38.778,09 €), odobrenog broja zaposlenih za 2022. godinu (22) i planiranog broja zaposlenih za 2023. godinu (22).

5.2.2 Troškovi amortizacije

Troškovi amortizacije i rezervisanja planirani su u iznosu **22.398,35 €** i odnose se na troškove amortizacije licenci, softvera i drugih sredstava neophodnih za obavljanje regulisane djelatnosti.

Trošak amortizacije je izračunat u skladu sa članom 8 stav 1 Metodologije na osnovu: nabavne vrijednosti osnovnih sredstava koja su u funkciji na kraju 2021. godine, korisnog vijeka upotrebe osnovnih sredstava i primjene proporcionalne metode amortizacije.

U nastavku je dat tabelarni prikaz projektovanih veličina prihoda i rashoda za 2023. godinu, sa projektovanim uticajem inflacije od 17,2%. Razumna dobit je fiksna kategorija i ne može se mijenjati, pa su troškovi uvećani za 17,2% inflacije, a prihodi su planirani kao obračunska kategorija, da bi se dobila utvrđena razumna dobit, kako slijedi:

TABELA 6

Projekcija bilansa uspjeha						
2023. godina	€	uticaj inflacije po stopi od 17,2	Kvartalni plan			
			I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvarta
I POSLOVNI PRIHODI	833.519,26	974.945,99	243.736,50	243.736,50	243.736,50	243.736,5
1. Prihodi od prodaje	833.519,26	974.945,99	243.736,50	243.736,50	243.736,50	243.736,5
- Prihodi od regulisane djelatnosti	802.725,40	938.855,59	234.713,90	234.713,90	234.713,90	234.713,9
- Ostali prihodi	30.793,86	36.090,40	9.022,60	9.022,60	9.022,60	9.022,60
2. Prihodi od aktiviranja učinaka i robe						
3. Povećanje vrijednosti zaliha učinaka						
4. Smanjenje vrijednosti zaliha učinaka						
II POSLOVNI RASHODI (1+2)	822.241,47	963.668,18	240.917,05	240.917,05	240.917,05	240.917,0
1. Troškovi poslovanja (TP)	799.843,12	937.417,31	234.354,33	234.354,33	234.354,33	234.354,3
1.1. Troškovi zarada i drugih ličnih primanja	563.713,74	660.672,51	165.168,13	165.168,13	165.168,13	165.168,1
1.2. Troškovi rezervnih djelova i materijala	5.620,56	6.587,30	1.646,82	1.646,82	1.646,82	1.646,82
1.3. Troškovi usluga trećih lica	69.549,77	81.512,33	20.378,08	20.378,08	20.378,08	20.378,0
1.4. Troškovi tekućih bankarskih usluga, poštanske troškove i troškove osiguranja	54.426,10	63.787,39	15.946,85	15.946,85	15.946,85	15.946,8
1.5. Troškovi usluga telekomunikacija	9.557,08	11.200,90	2.800,22	2.800,22	2.800,22	2.800,22
1.6. Finansijski troškovi	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
1.7. Troškovi poreza na imovinu, taksu i naknada u skladu sa zakonom	3.150,84	3.693,96	923,49	923,49	923,49	923,49
1.8. Troškovi reprezentacije	3.549,68	4.160,22	1.040,06	1.040,06	1.040,06	1.040,06
1.9. Ostali troškovi poslovanja	90.275,35	105.802,71	26.450,68	26.450,68	26.450,68	26.450,6
2. Troškovi amortizacije i rezervisanja	22.398,35	26.250,87	6.562,72	6.562,72	6.562,72	6.562,72

2.1. Troškovi amortizacije nematerijalnih sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti	8.887,12	10.415,70	2.603,92	2.603,92	2.603,92	2.603,92
2.2. Troškovi amortizacije materijalnih sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti	13.511,23	15.835,17	3.958,79	3.958,79	3.958,79	3.958,79
2.3. Troškovi amortizacije ostalih nematerijalnih sredstava						
2.4. Troškovi amortizacije ostalih materijalnih sredstava						
2.5. Troškovi rezervisanja						
REZULTAT REGULISANE DJELATNOSTI (prihodi od regulisane djelatnosti- priznati rashodi)	11.277,79	11.277,80	2.819,45	2.819,45	2.819,45	2.819,45
A. POSLOVNI REZULTAT (I-II)						
I FINANSIJSKI PRIHODI						
II FINANSIJSKI RASHODI (osim 1.6.)						
B. FINANSIJSKI REZULTAT (I-II)	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
I OSTALI PRIHODI (uključujući neregulirane djelatnosti)						
I OSTALI RASHODI (uključujući neregulirane djelatnosti)						
C. REZULTAT OSTALIH AKTIVNOSTI (I-II)	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
D. REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE POREZA (A+B+C)	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
E. NETO REZULTAT POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO						
F. REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA (D+E)						
G. DRUGE STAVKE REZULTATA POVEZANE SA KAPITALOM (1+2+3+4+5)						
1. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju						
2. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja						
3. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu učešća u kapitalu pridruženih društava						
4. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu aktuarskih dobitaka vezi sa definisanim planovima penzionih naknada						
5. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine						
H. PORESKI RASHOD PERIODA (1+2)	1.015,00	1.015,00	253,75	253,75	253,75	253,75
1. Tekući porez na dobit	1.015,00	1.015,00	253,75	253,75	253,75	253,75
2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda						

REZIME

Program rada i finansijski plan Operatora tržišta za 2023. godinu, kao uostalom i prethodni programi rada ovog privrednog društva su urađeni sa projekcijom da se dodatno unaprijede uslovi za dalji razvoj tržišta električne energije odnosno da stvori normativne i druge pretpostavke koje su od značaja za povećanje broja učesnika na tržištu električne energije u Crnoj Gori u svim kategorijama. Time se stvaraju i uslovi za povećanje konkurentnosti na maloprodajnom tržištu električne energije.

Kada je u pitanju dalji razvoj Operatora tržišta posebna pažnja je posvećena neophodnom unapređenju svih pretpostavki radi efikasnijeg postupanja u uslovima sve zahtjevnijih obaveza koje se očekuju u narednom periodu.

Služba za tržište električne energije će kroz jasnije procedure stvarati uslove za bolju komunikaciju između energetske subjektata i unapređenje međusobne saradnje. Kroz iniciranje izmjena i dopuna pravne regulative radiće se na otklanjanju uočenih nedostataka, a u cilju zaštite interesa svih učesnika na tržištu.

Služba za obnovljive izvore će svoj fokus imati na unapređenju saradnje sa povlašćenim proizvođačima u domenu razmjene informacija i obezbjeđivanju tehničkih pretpostavki za međusobno informatičko povezivanje. Jedan od prioriteta u poslovanju za narednu godinu vezan je i za sistem garancija porijekla i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Služba za ekonomsko finansijske i opšte poslove će zbog primjene novih propisa, kao i povećanog interesovanja domaćih i inostranih pravnih lica za učešće na tržištu električne energije u Crnoj Gori, kontinuirano raditi na usklađivanju propisa i edukaciji postojećeg kadra.

Obaveza Operatora tržišta propisana Zakonom i uslovima i opštim obavezama iz Licence je da je finansijski, tehnički i kadrovski osposobljen da obavlja djelatnost.

Još jednom se ističe činjenica da, za razliku od ostalih energetske subjektata u Crnoj Gori, Operator tržišta, od perioda konstituisanja kao nezavisni energetski subjekat nije posjedovao sopstvena osnovna sredstva za rad što predstavlja jedan od preduslova za ostvarivanje osnovne funkcije utvrđene Zakonom - organizovanje i upravljanje tržištem električne energije i otkup i kupoprodaja električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača, kao jedan od tri osnovna uslova za dobijanje Licence. U prvom redu, ne posjeduje sopstveni poslovni prostor za rad, već djelatnost obavlja u iznajmljenom prostoru. U tom smislu od izuzetnog značaja je nabavka sopstvenog poslovnog prostora čemu se mora posvetiti posebna pažnja. Trajno rješavanje pitanja

poslovnog prostora predstavlja stvaranje funkcionalnih pretpostavki za efikasan rad i dalji razvoj Operatora tržišta, a u finansijskom smislu bi imalo pozitivan efekat jer bi se, umjesto sredstava za zakup iznajmljenog prostora, obezbijedili uslovi za rad u sopstvenom prostoru i postigle značajne uštede. U tom smislu je, imajući u vidu da je Odlukom o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za period 01.01.2023. – 31.12.2025. godine, utvrđen regulatorno dozvoljeni prihod i naknada za rad operatora tržišta električne energije i u dijelu nabavke osnovnih sredstava za rad, te da su u skladu sa članom 9 Metodologije, kojom je odobrena nabavka osnovnih sredstava, izdaci za njihovu nabavku za svaku godinu regulatornog perioda utvrđeni u iznosu od po 141.987,07 EUR-a (ovaj iznos je odobren za nabavku svih zahtijevanih osnovnih sredstava na godišnjem nivou), uputila zahtjev za odobravanje kupovine poslovnog prostora posredstvom Ministarstva kapitalnih investicija Vladi Crne Gore u decembru 2022.godine.

Razvoj informatičke infrastrukture je uslovljen stalnim razvojem tržišta električne energije, uspostavljanjem novih vidova tržišta, povećanjem obima poslova i potrebom za obezbjeđivanjem sigurnog i efikasnog funkcionisanja tržišta električne energije u Crnoj Gori, pa je neophodno snaženje informatičke infrastrukture, a što je prethodno u najznačajnijem iskazano u dijelu nabavke softvera.

Operator tržišta je, u dosadašnjem periodu, ostvarivao saradnju sa svim subjektima sa kojima postoji direktna povezanost poslova, što je svakako određujuće i za naredni period. Saradnja će se nastaviti i preduzimaće se kontinuirane aktivnosti na operacionalizaciji utvrđenih obaveza, i to sa: Vladom Crne Gore, Ministarstvom kapitalnih investicija, Agencijom, energetske subjektima i učesnicima na tržištu električne energije u Crnoj Gori.

Broj: 23/771-2
Podgorica, 26.04.2023.godine

ODBOR DIREKTORA,
Predsjednik,
mr Nermin Škretović

